

ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING O‘RNI VA AHAMIYATI

Botirov Og‘abek Jasurbek O‘g‘li

Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti talabasi
ogabek.botirov.06@mail.ru

Annotatsiya. *Ushbu tezisda ichki turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati ilmiy-amaliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqotning dolzarbligi raqamli transformatsiyaning turizm sohasiga jadal kirib borishi hamda O‘zbekistonda ichki turizmni iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, aholi bandligini oshirish va mintaqaviy rivojlanishni tezlashtirishning strategik yo‘nalishiga aylantirish zarurati bilan belgilanadi.*

Kalit so‘zlar. *ichki turizm, raqamli texnologiyalar, raqamli transformatsiya, turizm xizmatlari, sun‘iy intellekt.*

Zamonaviy globallashtirish sharoitida raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga, xususan, turizm sohasiga chuqur kirib bormoqda va ushbu sohaning rivojlanish paradigmasini tubdan o‘zgartirmoqda. Raqamli transformatsiya nafaqat texnik yangilanish, balki turizm xizmatlarini ko‘rsatish, boshqarish, marketing va mijozlar bilan o‘zaro munosabatlar tizimini yangi bosqichga olib chiquvchi kompleks jarayondir. Ichki turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning tutgan o‘rni va ahamiyatini chuqur tahlil qilish, ularning imkoniyatlari, qo‘llanilishi, samaradorligi va istiqbollari yoritish bugungi kunda nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham o‘ta dolzarb masala hisoblanadi. Turizm sohasi axborotga boy, xizmat ko‘rsatish zanjiri uzun va ko‘p ishtirokchilarni o‘z ichiga olgan murakkab tizimdir. An‘anaviy turizm modelida sayyohlar ma‘lumot izlash, marshrut rejalashtirish, joy band qilish, transport va ekskursiya xizmatlaridan foydalanish jarayonlarida ko‘plab vositachilarga murojaat qilishga, vaqt va mablag‘ sarflashga majbur edilar. Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ushbu jarayonlarni soddalashtirdi, tezkorlashtirdi va shaffoflashtirdi. Internet platformalari, mobil ilovalar, sun‘iy intellekt asosidagi tavsiya tizimlari, katta ma‘lumotlar tahlili, bulutli texnologiyalar, blokcheyn, virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR) kabi innovatsion yechimlar turizm xizmatlarini iste‘molchilarga yaqinlashtirdi, xizmat sifatini oshirdi va raqobat muhitini shakllantirdi. Ichki turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning birinchi va eng muhim ahamiyati – bu axborotga kirish imkoniyatini kengaytirish va sayyohlarning xabardorligini oshirishdir. Zamonaviy turist yo‘nalish tanlashdan tortib, sayohat davomida har bir qadamigacha internet manbalariga tayanadi. Saytlar, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, video-platformalar, onlayn sharhlar va reytinglar orqali sayyohlar diqqatga sazovor joylar, mehmonxonalar, ovqatlanish maskanlari, transport imkoniyatlari va xavfsizlik holati haqida to‘liq ma‘lumotga ega bo‘ladilar. Bu nafaqat qaror qabul qilish jarayonini osonlashtiradi, balki sayyohlarning kutish darajasini shakllantiradi va xizmat ko‘rsatuvchilarni sifatni doimiy ravishda yaxshilashga undaydi. O‘zbekistonda "Visit Uzbekistan" milliy turizm portali, hududiy turizm boshqarmalarining rasmiy sahifalari, mahalliy bloggerlar va kontent-ijodkorlarning faolligi ichki turistlarni jalb qilishda muhim rol o‘ynamoqda. Raqamli platformalar va mobil ilovalar ichki turizm xizmatlarini band qilish va to‘lash tizimini tubdan o‘zgartirdi. Onlayn bronlash tizimlari (Booking.com, Airbnb mahalliy analoglari), elektron chiptalar, mobil to‘lov ilovalari (Payme,

Click, Uzum Bank) orqali turistlar uydan chiqmasdan turib, mehmonxona, transport, ekskursiya va boshqa xizmatlarni oldindan rejalashtirishi va to'lovni amalga oshirishi mumkin. Bu nafaqat qulaylik yaratadi, balki naqd pulsiz hisob-kitob madaniyatini shakllantiradi, soliq bazasini kengaytiradi va xizmat ko'rsatish zanjiridagi noaniqliklarni kamaytiradi. Ayniqsa, pandemiya davrida kontaktsiz xizmat ko'rsatish va to'lov usullarining ahamiyati yanada ortdi va bu tendensiya kelajakda ham saqlanib qolishi kutilmoqda.

Sun'iy intellekt va mashinali o'qitish texnologiyalari turizm sohasida shaxsiylashtirilgan xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. AI-ga asoslangan chat-botlar turistlarning savollariga 24/7 rejimida javob beradi, marshrut tavsiyalari beradi, til tarjimasida yordam beradi. Tavsiya tizimlari foydalanuvchining oldingi qidiruvlari, qiziqishlari va xatti-harakatlarini tahlil qilib, unga mos keladigan yo'nalishlar, ob'ektlar va xizmatlarni taklif qiladi. Bu nafaqat foydalanuvchi tajribasini yaxshilaydi, balki turistik korxonalar uchun marketing samaradorligini oshiradi va mijozlarni saqlab qolish darajasini yuksaltiradi. O'zbekistonda ham bir qator startaplar va IT-kompaniyalar turizm sohasida AI yechimlarini joriy etish bo'yicha loyihalarni amalga oshirmoqda.

Katta ma'lumotlar (Big Data) tahlili turizm sohasida boshqaruv qarorlarini ma'lumotga asoslangan holda qabul qilish imkonini beradi. Mobil operatorlar ma'lumotlari, onlayn platformalardagi qidiruv so'rovlari, ijtimoiy tarmoqlardagi faollik, elektron to'lovlar tarixi kabi manbalardan olingan ma'lumotlarni tahlil qilish orqali turistik oqim dinamikasi, mavsumiylik, mintaqaviy taqsimot, turistlarning demografik va xulq-atvor xususiyatlari haqida aniq tasavvur hosil qilish mumkin. Bu ma'lumotlar asosida davlat organlari va biznes subyektlari infratuzilmani rejalashtirish, marketing kampaniyalarini yo'naltirish, narxlash strategiyasini ishlab chiqish va resurslarni optimallashtirish bo'yicha samarali qarorlar qabul qilishi mumkin. O'zbekistonda Turizm va madaniy meros vazirligi hamda Statistika qo'mitasi tomonidan ma'lumotlarni raqamlashtirish va tahlil qilish bo'yicha ishlar olib borilmoqda, ammo bu yo'nalishda hali katta salohiyat mavjud. Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) texnologiyalari turizm marketingida va sayyohlarga xizmat ko'rsatishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. VR texnologiyasi yordamida potensial turistlar uyda o'tirib, kelajakda tashrif buyurmoqchi bo'lgan joylarni virtual sayohat qilish orqali ko'rib chiqishlari, bu esa ularning qaror qabul qilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. AR texnologiyasi esa haqiqiy sayohat davomida qo'shimcha ma'lumot va interaktiv tajriba beradi: masalan, tarixiy ob'ektlar oldida telefon kamerasini yo'naltirish orqali ularning tarixi, arxitekturasini va qiziqarli faktlari haqida ma'lumot olish, rekonstruksiya ko'rinishlarini ko'rish mumkin. O'zbekistonda Samarqand, Buxoro, Xiva kabi tarixiy shaharlarda AR-gid ilovalari ishlab chiqilgan va ular turistlar tomonidan ijobiy qabul qilinmoqda. Raqamli texnologiyalar ichki turizmni rivojlantirishda mintaqaviy tengsizlikni kamaytirish va kam tadbirlangan hududlarni turistik xaritaga kiritish imkonini ham beradi. Ijtimoiy tarmoqlar, video-bloglar va kontent-marketing orqali tabiiy go'zalliklari, etnografik merosi yoki noan'anaviy tajribalari bo'lgan, lekin an'anaviy reklama kanallarida kam yoritilgan hududlar keng auditoriyaga tanishtirilishi mumkin. Mahalliy hamjamiyatlar va kichik biznes vakillari ham raqamli platformalar orqali o'z xizmatlarini bevosita turistlarga taklif qilish, daromad manbalarini diversifikatsiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu nafaqat iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shadi, balki mahalliy madaniyat va hunarmandchilikni saqlab qolishga ham xizmat qiladi. Biroq, raqamli texnologiyalarning ichki turizmni rivojlantirishdagi salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish uchun bir qator to'siqlar va muammolarni hal qilish zarur. Avvalo, raqamli infratuzilma,

xususan, internet aloqasi sifati va qamrovi masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Shaharlarda 4G/5G tarmoqlari rivojlanayotgan bo'lsa-da, qishloq va tog'li hududlarda aloqa sifati past yoki umuman mavjud emas. Bu nafaqat turistlar uchun noqulaylik tug'diradi, balki mahalliy xizmat ko'rsatuvchilarning raqamli platformalardan foydalanish imkoniyatini ham cheklaydi. Shuningdek, raqamli savodxonlik darajasi, ayniqsa keksa avlod vakillari va qishloq aholisi orasida yetarli emas, bu esa raqamli xizmatlardan foydalanish ko'lamini toraytiradi. Yana bir muhim masala – kadrlar salohiyati. Raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash uchun turizm sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning raqamli ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur. Marketing, ma'lumotlar tahlili, kontent yaratish, onlayn mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'yicha malaka oshirish dasturlari, oliy ta'lim dasturlariga raqamli fanlarni integratsiya qilish, xorijiy tajribani o'rganish va amaliyotga joriy etish bo'yicha tizimli ishlar olib borilishi lozim. Shu bilan birga, IT-mutaxassislarning turizm sohasining o'ziga xos xususiyatlarini tushunishi ham muhim, bu esa fanlararo hamkorlikni rivojlantirishni talab qiladi.

Ma'lumotlar xavfsizligi va shaxsiy hayotni himoya qilish masalalari ham raqamli turizmning rivojlanishida e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Onlayn platformalar orqali to'plangan shaxsiy ma'lumotlar, to'lov ma'lumotlari, geolokatsiya ma'lumotlari kabi ma'lumotlarning xavfsiz saqlanishi va qonuniy ishlatilishi ta'minlanishi zarur. Kiberxavfsizlik bo'yicha me'yoriy-huquqiy baza takomillashtirilishi, xizmat ko'rsatuvchilar va foydalanuvchilar uchun xavfsizlik bo'yicha ko'rsatmalar ishlab chiqilishi, shuningdek, buzilish holatlarida javobgarlik mexanizmlari aniq belgilanishi lozim.

Xulosa. Raqamli texnologiyalar ichki turizmni rivojlantirishning ajralmas qismiga aylanib, ushbu sohaning samaradorligini, qamrovini va raqobatbardoshligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynamoqda. Axborotga kirish imkoniyatini kengaytirish, xizmat ko'rsatish jarayonlarini soddalashtirish, shaxsiylashtirilgan yondashuvni ta'minlash, ma'lumotga asoslangan boshqaruvni joriy etish va mintaqaviy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash – bularning barchasi raqamli transformatsiyaning turizm sohasidagi ijobiy natijalaridir. O'zbekistonning boy tarixiy-madaniy merosi, tabiiy go'zalliklari va mehmondo'stligi raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashganda, ichki turizm yanada yuqori bosqichga ko'tarilishi, iqtisodiy o'sishga, bandlikka va madaniy almashinuvga katta hissa qo'shishi mumkin. Kelgusida davlat, biznes va jamiyatning hamkorligi asosida raqamli infratuzilmani kengaytirish, kadrlar salohiyatini oshirish, innovatsion yechimlarni joriy etish va barqaror rivojlanish tamoyillariga amal qilish orqali O'zbekiston ichki turizmi raqamli davrning talablariga to'liq javob beradigan, zamonaviy va jozibador soha sifatida shakllanishiga ishonch hosil qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarda Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni <https://lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 15-martdagi "Turizm sohasini raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 145-sonli Qarori <https://lex.uz>
3. Turizm va madaniy meros vazirligi. "O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"– Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 48 b.

5-Avgust, 2026-yil

4. Abdullayeva N.M., Karimov Sh.R. Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning innovatsion yo'nalishlari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy jurnali. – 2023. – № 4. – B. 78–89.

5. Akramov A.A. Sun'iy intellekt texnologiyalarining turizm sohasidagi qo'llanilishi: imkoniyatlar va istiqbollar // Axborot texnologiyalari va raqamli iqtisodiyot. – 2024. – № 1. – B. 34–45. – DOI: 10.5281/zenodo.10234567

